

РУЙНУВАННЯ БІБЛІОТЕК ЧЕРНІГІВЩИНИ ПІД ЧАС ОКУПАЦІЇ ТА ЇХ ВІДНОВЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

ЧЕРНІГІВСЬКА область одна з перших була звільнена від російських окупантів. Але значна частина населених пунктів постраждали від дій агресора. Не минула ця біда і бібліотеки. На території регіону пошкоджено 24 бібліотечні заклади, 4 – зруйновано повністю. Втрачено значну частину фондів та матеріально-технічну базу. Проте сьогодні вже функціонують 23 бібліотеки з усіх постраждалих в області.

Пошкоджено Новобасанську, Новобиківську, Соколівську сільські бібліотеки Новобасанської ТГ, яка понад місяць була під окупацією. Зазнали руйнувань їх будівлі (вікна, двері, дахи), втрати фондів становлять 15 468 пр. книг на суму 13 059 грн 54 коп., матеріально-технічні засоби пошкоджені частково. За 2022 р. частину вікон замінено, частину закрито плівкою, волонтерами відновлено покриття дахів. Заплановано заміну всіх вікон на металопластикові за рахунок спонсорів. Усі бібліотеки здійснюють волонтерську діяльність: збирають продукти харчування для поранених бійців у шпиталях та для воїнів ЗСУ, консервують для них продукти, плетуть маскувальні сітки, виготовляють окопні свічки. І, звісно, популяризують українську літературу та культуру, таким чином роблячи свій внесок у Перемогу.

Нове приміщення Хрещатенської бібліотеки після ремонту

У Кіптівській ТГ внаслідок воєнних дій повністю знищено будівлю, весь бібліотечний фонд Хрещатенської бібліотеки-філії. Загалом знищено 6 952 пр. книг і періодичних видань. Уціліло 90 пр. нової літератури, яка перебувала в іншому приміщенні. Станом на 31 січня 2023 р. ця книгозбірня розміщувалась у виділеній у будівлі старостату кімнаті. Найближчим часом заплановано відкриття бібліотеки для користувачів. Ремонтні

роботи проведено коштом благодійників, а меблі виділено зі шкільної бібліотеки с. Хрещате. Наприкінці 2022 р. Кіптівська публічна центральна бібліотека отримала від Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка книги для поповнення фонду Хрещатенської бібліотеки-філії, яка, однак, усе ще потребує літератури для забезпечення повноцінного обслуговування користувачів.

На прикордонні Чернігівщини, в Городнянській ЦБС, пошкоджено Сеньківську та Деревинську бібліотеки-філії. В останній книгозбірні за короткий термін удалося усунути всі пошкодження. Нині вона працює: постійно надає послуги користувачам, бібліотекарка разом із жителями села організовує волонтерську діяльність, проводить активну роботу з дітьми, здійснює актуалізацію фондів. На жаль, складніша ситуація в Сеньківській бібліотеці-філії: тут пошкоджені дах, чотири вікна, двоє дверей. Але зараз відновлення неможливе, оскільки жителів села евакуювали через щоденні обстріли. За підрахунками, втрати фонду становлять 3 002 пр. книг на суму 19 777 грн. Але обстріли тривають і збитки можуть зрости.

2022 р. був важким для Чернігівської міської комунальної ЦБС. У ній постраждали 4 бібліотеки. У бібліотеках-філіях № 7 та № 8 ударними хвилями вибито вікна. Але найбільших руйнувань зазнало приміщення Центральної міської бібліотеки ім. М. М. Коцюбинського та Центральної бібліотеки для дітей ім. О. П. Довженка. 27 лютого 2022 р. під час авіабомбардування Чернігова військами російської федерації їх будівлю було значно пошкоджено. Відсоток руйнувань сягає 60%. Частково зірвана та завалилася покрівля, зламани стропила частини даху,

Одне з приміщень ЦМБ ім. М. М. Коцюбинського

ті. Найближчим часом заплановано відкриття бібліотеки для користувачів. Ремонтні

зруйновано систему водовідведення. Площа пошкодженої покрівлі – 609 м², вибито вікна, зовнішні та внутрішні двері. Тріснули сходові марші на другий поверх; потріскалися стіни та стеля, на обох поверхах обвалилася штукатурка; частково зруйновано підлогу; зазнали пошкоджень системи освітлення, водопостачання та каналізації, опалення (уламками від снаряду пробиті чавунні радіатори); зруйновано частину металевої огорожі території; уламками ракети пошкоджено фасадну та цокольну частину споруди. Приблизно 40% фонду зазнало пошкоджень та втрачено. Частину фонду вдалося врятувати завдяки зусиллям колективу ЦБС.

У 2022 р. Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка передала у фонди цих бібліотек приблизно 100 пр. книг. У 2023 р. майже така сама кількість книг надійшла від Київського відділення Українського культурного фонду та понад 600 пр. – від Українського ПЕН-клубу.

Незважаючи на труднощі, з 1 липня 2022 р. бібліотеки ЦБС почали працювати для користувачів.

Завдяки фінансовій субвенції від міжнародних партнерів (Польща) у пошкодженій будівлі ЦМБ ім. М. М. Коцюбинського наприкінці року вдалося встановити нові вікна та розпочати ремонт покрівлі.

Бібліотекарі цієї книгозбірні також доєдналися до волонтерської діяльності, створивши локацію зі збору матеріалів для виготовлення окопних свічок, організували благодійний ярмарок, донати з якого пішли на потреби ЗСУ. Крім того, в бібліотеці проведено психологічний тренінг для жінок, які постраждали від бойових дій «Радити знов», відкрите заняття з неформальної освіти «ЄДержава. Як працює влада?». На базі ЦМБ ім. М. М. Коцюбинського та бібліотеки-філії № 2 для дітей почав діяти розмовний клуб української мови проекту «Єдині», у бібліотеки-філії № 4 проводять цикли лекцій та майстер-класів «Активне довголіття» (за сприяння

благодійного фонду «Центр соціального розвитку "Міст"»). ЦМБ ім. М. М. Коцюбинського співпрацювала з благодійним фондом «Соколик», організувала курси з відновлення ментального здоров'я для дітей та їх батьків, які постраждали від російської агресії. Завдяки ГО «Центр спільних дій» (м. Київ) було влаштовано виставку плакатів творчого курсу «Країна сама себе не зробить».

З грудня розпочато новий спільний проєкт з ВГО Українська бібліотечна асоціація – «Економічний RestART». У ньому беруть участь Ніжинська, Прилуцька та Чернігівська МЦБС. Це проєкт підтримки бібліотеками креативного підприємництва в деокупованих та прифронтових громадах. У його межах уже проведено низку тематичних тренінгів.

Зазнали втрат дві бібліотеки-філії Ічнянської публічної бібліотеки – Крупичпільська та Дорогинська. У них пошкоджено фасади, 7 вікон, двері. На щастя, повністю вцілили фонди обох книгозбірень. І хоч бібліотекарі з квітня 2022 р. перебували у простої, бібліотечне обслуговування здійснювали по декілька годин на тиждень.

Також пошкоджено бібліотеки у Київській ТГ – Київська публічна та Трисвятськослобідська бібліотека-філія. Проте їхні фонди не постраждали. Роботу цих закладів уже відновлено, залишилося зробити косметичний ремонт після заміни вікон та дверей. Із січня 2023 р. бібліотекарі вийшли з простою, активно зайнялися допомогою у волонтерській діяльності громади, долучилися до збору матеріалів для виготовлення окопних свічок та маскувальних сіток.

Незначних пошкоджень зазнали бібліотеки-філії Бобровицької публічної бібліотеки, Куликівської публічної бібліотеки, а також у Новобілоуській ТГ. У них проведено тимчасові та часткові відновлення, і книгозбірні знову працюють.

В Іванівській ТГ знищено 2 бібліотеки – Іванівську публічну та Количівську бібліотеку-філію. Їх будівлі та фонди повністю згоріли. Крім того, постраждала Лукашівська бібліотека-філія, в якій пошкоджено дах, стелю, вікна та значну частину фонду. Загальні втрати фондів у цих бібліотеках – 28 576 пр. книг. Нині керівництво громади та працівники книгозбірень намагаються вирішити питання з їх приміщеннями та можливою реорганізацією, оскільки в громаді багато населених пунктів були під окупацією, значну частину будівель знищено або пошкоджено. Наразі тут найкритичніша ситуація з бібліотеками.

У ніч на 30 березня 2022 р. внаслідок влучання двох снарядів було пошкоджено будівлю Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка: пробито дах, частково вибито вікна, знищено частину обладнання та фондів. Нині в будівлі бібліотеки замінено по-

Результати обстрілу Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка

шкоджені вікна, частково відремонтовано дах. Відновлювальні роботи тривають. Проте три приміщення ще перебувають в аварійному стані.

Вже з 1 вересня 2022 р. для користувачів запрацювали абонемент, відділи краєзнавства та мистецтва. Працівники книгозбірні ведуть величезну волонтерську роботу: плетуть маскувальні сітки, в'яжуть теплі шкарпетки для наших захисників, збирають бляшанки для окопних свічок, гроші для ЗСУ, шиють постільну та натільну білизну.

Бібліотека активно здійснює інформаційну та культурну підтримку користувачів. Попри тривоги було організовано: ювілейну виставку картин Чернігівського народного аматорського об'єднання художників «Деснянська палітра» до 40-річчя з часу заснування організації; експозицію світлин фотопроєкту «Війна в очах дітей» (авторка фото – воєнна кореспондентка П. Коваленко, спільно з ОК «Північ»); зустрічі з письменниками та презентації книг; панельну дискусію «Як захопити до читання» з польськими бібліотекарями Публічної бібліотеки району Воля м. Варшави (*Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Wola m. st. Warszawy*). Також книгозбірня взяла участь у Форумі міжнародного партнерства для бібліотек, організованому Українською бібліотечною асоціацією.

Працівники Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка за ініціативою волонтерки І. Чистенко започаткували акцію «Мандрівна бібліотека» в межах Всеукраїнської акції «Бібліотека українського воїна». Мета ініціативи – збір

Бійці з книгами, отриманими в межах акції «Бібліотека українського воїна»

та передання книг нашим захисникам, чернігівським воїнам, для підвищення рівня їхньої самосвідомості, психологічного розвантаження та мотивації як військових. Переважну частину літератури подарувала із власної бібліотеки директор ОУНБ І. Аліфєренко, решту книжок відібрали з обмінного фонду працівники відділу комплектуван-

ня. До акції можуть долучитися всі охочі. Значних втрат зазнала і Чернігівська обласна бібліотека для юнацтва (Чернігівська ОБЮ): одне її приміщення було зруйновано повністю, а інше частково пошко-

джено, а саме: дах, 14 вікон, 7 дверей, стіни. Втрачено 8 948 пр. книг та періодичних видань.

Бібліотека тимчасово перебуває в орендованому приміщенні, проте у пошкоджених спорудах тривають відновлювальні роботи. Із 17 листопада 2022 р. Чернігівська

Зруйнована будівля Чернігівської ОБЮ

ОБЮ відновила діяльність з обслуговування користувачів, проводить різноманітні заходи, активно використовуючи електронні ресурси, і, звісно, здійснює волонтерську роботу. Поповнення бібліотечного фонду відбувається лише за рахунок літератури, подарованої видавництвами, авторами, благодійними фондами, окремими організаціями та приватними особами. Станом на лютий 2023 р. вже отримано 581 пр. видань.

Ситуація з постраждалими бібліотеками складна, але кожна з них продовжує підтримувати культурний фронт. Значну частину часу бібліотекарі приділяють волонтерській діяльності. Книгозбірні у громадах стали своєрідними центрами волонтерства, де плетуть маскувальні сітки, роблять окопні свічки, плетуть шкарпетки захисникам, проводять благодійні ярмарки для збору коштів на потреби ЗСУ. Крім того, працівники бібліотек здійснюють активну роботу з актуалізації фондів, що є не менш важливим у період війни. Заходи, що проходять у бібліотеках, спрямовані на допомогу воїнам, які боронять нас, внутрішньо переміщеним особам та жителям Чернігівщини. А головне, бібліотеки підтримують свої громади у складні часи становлення після окупації та воєнних дій.

Матеріал на основі звітів бібліотек області підготувала

Катерина Райхіль,

завідувач відділу

Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка